

Nr 9**Civilutskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition (1971: 14) med förslag till lag om skatterätt och länsrätt, m. m., jämte motioner.****Propositionen**

Kungl. Maj:t har under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 20 november 1970 och den 22 januari 1971 samt av lagrådets protokoll den 13 januari 1971 föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade och i *bilaga* till detta betänkande redovisade förslag till

1. lag om skatterätt och länsrätt,
2. lag om ändring i lagen (1955: 261) om avstängning av domare.

Förslaget till lag om skatterätt och länsrätt innebär i huvudsak följande.

Beteckningen skatterätt används i lagen som en gemensam beteckning på dels länsskatterätterna vilka avses ersätta prövningsnämnderna, dels den mellankommunala skatterätten vilken avses ersätta den mellankommunala prövningsnämnden. Länsskatterätt och länsrätt knyts organisatoriskt till länsstyrelsen medan den mellankommunala skatterätten knyts till riksskatteverket. Den föreslagna lagen innehåller bestämmelser om skatterätts och länsrätts kompetensområden, om domförhet, om omröstning samt om ledamöter i skatterätt och länsrätt.

Vid skatterätt skall enligt förslaget handläggas i huvudsak de mål som f. n. handläggs vid prövningsnämnd. Länsrätts kompetensområde föreslås omfatta vissa av de målgrupper som f. n. handläggs på landskansliet, i huvudsak mål enligt barnavårdslagen och nykterhetsvårdslagen samt körkortsmål. Skatterätt och länsrätt skall enligt vad som föreslås i propositionen bestå av lagfaren ordförande och nämndemän. Den förvaltningsprocesslag som har förordats i remiss till lagrådet den 14 januari 1971 avses bli tillämplig på bl. a. skatterätt och länsrätt. Förslaget till lag om skatterätt och länsrätt innehåller därför inte några bestämmelser om förfarandet.

Lagen om skatterätt och länsrätt avses träda i kraft den 1 juli 1971.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat motionerna nr

1216 av herr Börjesson i Falköping vari hemställs att riksdagen vid

behandlingen av propositionen nr 14 måtte besluta att lagen om skatterätt och länsrätt, 10 §, skall ha följande lydelse:

»Nämndeman utses för tre år men får avgå efter två år. Om nämndeman visar – (lika med Kungl. Maj:ts förslag) – behörig, förfaller uppdraget.

När ledighet uppkommer – (lika med Kungl. Maj:ts förslag) – för återstående tid.»

1217 av herr Enlund m. fl. vari hemställs att riksdagen måtte besluta

1. att avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 14 samt
2. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att förslag angående helt fristående regionala förvaltningsdomstolar må utarbetas och föreläggas riksdagen,

1218 av herrar Ernulf och Sjöholm vari hemställs att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 14

A. – under uttalande av att den i propositionen föreslagna organisationen av förvaltningsrättskipningen i första instans kan godtagas endast som ett provisorium – hos Kungl. Maj:t hemställer om förslag snarast möjligt till en organisation med förvaltningsdomstolar som är helt fristående från förvaltningsmyndigheterna;

B. för sin del beslutar om följande ändringar i förslaget till lag om skatterätt och länsrätt:

1. 5 § första stycket erhåller följande lydelse: »Skatterätt och länsrätt består av ordförande och nämndemän, om ej annat följer av 6 §. Antalet nämndemän skall vara fyra. Vid förfall för någon nämndeman är rätten dock domför även med tre nämndemän.»

2. I 6 § tredje stycket utgår gruppen »mål om utdömmande av vite». Sista punkten i nämnda stycke erhåller lydelsen »mål enligt uppbörds- och folkbokföringsförfattningarna med undantag av mål om anstånd med inbetalning av skatt eller om arbetsgivares ansvarighet för arbetstagares skatt». Erforderlig redaktionell omarbetning av lagtexten, främst de olika punkternas numrering, torde böra anförtros vederbörande utskott.

3. 7 § erhåller den av lagrådet förordade, på s. 103 i propositionen intagna lydelsen.

C. i skrivelse till Kungl. Maj:t framhåller angelägenheten av att kommande förslag till reglering av förfarandet inför skatterätt och länsrätt ger part uttrycklig rätt att anlita biträde vid utförande av sin talan inför dessa rätter,

1219 av herr Josefson i Arrie och fru Holmqvist vari hemställs att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 14 beslutar

1. att skatterätt skall ha ordförande samt minst tre och högst sex nämndemän, samt
2. att vederbörande utskott får i uppdrag att utforma erforderlig författningstext,

1220 av herr Winberg m. fl. vari hemställt att riksdagen måtte besluta att 9 § andra stycket lagen om skatterätt och länsrätt skall ha denna lydelse:

»Tjänsteman vid länsstyrelse, — — — får ej vara nämndeman, ej heller den som är ledamot eller suppleant i taxeringsnämnd.»

Tidigare principbeslut m. m.

I utskottets betänkande CU 1971: 8 har lämnats en översiktlig redogörelse för av 1970 års riksdag beslutade riktlinjer för en partiell omorganisation av den statliga länsförvaltningen (prop. 1970: 103, SU 132, KU 34).

Ett av syftena med den beslutade omorganisationen av länsförvaltningen är bl. a. att förstärka förvaltningsrättskipningen vid länsstyrelserna och prövningsnämnderna. Statsmakternas beslut innebär, såvitt nu är av intresse, i huvudsak följande. Länsstyrelsen skall bestå av tre huvudenheter, nämligen en för samhällsplanering, en för skatteförvaltning och en för allmän förvaltning och förvaltningsrättskipning. Till sistnämnda huvudenhet skall knytas en länsskatterätt, som avses ersätta prövningsnämnden, och en länsrätt. Vid länsrätten skall handläggas vissa av de mål och ärenden som f. n. handläggs på landskansliet. Länsrättens kompetensområde skall till en början vara förhållandevis begränsat, men efter hand som erfarenhet vinnas av den nya ordningen bör kompetensområdet vidgas.

Både länsskatterätt och länsrätt skall enligt statsmakternas beslut bestå av en jurist som ordförande samt lekmän. Ordföranden skall utses av Kungl. Maj:t och ha ställning som domare. Han skall kunna vara chef för huvudenheten för allmän förvaltning och förvaltningsrättskipning eller för någon av de enheter inom denna huvudenhet som kommer att motsvara nuvarande allmänna sektionen eller prövningsnämndens kansli. Det förutsätts att det i vissa län därutöver kan behövas ytterligare domare, som uteslutande är sysselsatta som ordförande i rätterna. Lekmännen skall utses av landstinget.

Statsmakternas beslut innebär vidare att frågan om den närmare organisationen av länsrätten och länsskatterätten skall behandlas särskilt och att ställning därvid skall tas till bl. a. frågan om kompetensområdena för länsrätten och länsskatterätten samt frågorna om antalet lekmän och om omröstning. I fråga om kompetensområdena förutskickas i propositionen att för länsskatterättens del förslaget till lag om skatterätt kommer att ligga till grund för övervägandena medan för länsrättens del utgångspunkten kommer att vara att dit skall hänföras mål om omhändertagande av barn för samhällsvård, om verkställighet av dom i vårdnadsmål, om utvisning av utlänning och om intagning på vårdanstalt för alkoholmissbrukare samt körkortsmål.

Riksdagen har (prop. 1970: 116, KU 1970: 32, 1971: 5) behandlat ändringar i regeringsformen, riksdagsordningen och tryckfrihetsförord-

ningen som möjliggör en reform av förvaltningsdomstolarnas organisation m. m.

I statsverkspropositionen år 1971 förordade riktlinjer för organisationen av länsstyrelserna, m. m.

Utskottet har i sitt betänkande CU 1971: 8 tillstyrkt att riksdagen i sak godkänner de riktlinjer för organisationen av länsstyrelserna som chefen för civildepartementet förordat i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 4 januari 1971 (prop. 1971: 1, bil. 14, s. 22–25). Nämnade riktlinjer binder i sig inte bedömningen av länsrättens och länskatte-rättens organisation inom principbeslutets ram.

I nyssnämnda betänkande har utskottet vidare grundat beräkningen av erforderligt anslag till länsstyrelserna för budgetåret 1971/72 bl. a. på det genom prop. 1971: 14 konkretiserade behovet av successivt genomförda personalförstärkningar för förvaltningsrättskipningen. Vidare har utskottet tillstyrkt begärt bemyndigande att bl. a. inrätta tjänster som avser uppgifterna att vara såväl ordförande i länskatte-rätten och läns-rätten som chef för huvudenhet för allmän förvaltning och förvaltnings-rättskipning eller viss enhet inom denna huvudenhet.

Lagrådsremisser m. m.

Kungl. Maj:t har den 20 mars 1970 till lagrådet remitterat förslag till omorganisation av förvaltningsrättskipningen genom bl. a. lag om allmänna förvaltningsdomstolar som utom annat åberopats som skäl till en förstärkning av förvaltningsrättskipningen. Den 14 januari 1971 har vidare till lagrådet remitterats förslag till förvaltningslag och förvaltnings-processlag m. m. Proposition i dessa ämnen torde enligt lämnade uppgifter komma att läggas fram under innevarande session.

I den senare lagrådsremissen behandlar chefen för justitiedepartementet bl. a. översiktligt (del 1, s. 52 ff.) grunderna för en författningsreglering av förfarandet i förvaltningsdomstol. Vidare redovisas även (se bl. a. del 1, s. 60–61) vissa författningsändringar som anknyter till ett riksdagens antagande av det i prop. 1971: 14 framlagda förslaget till lag om skatterätt och länsrätt.

Det anges också att förslag till behövliga ändringar i taxeringsförordningen och andra författningar på skatteväsendets område senare kommer att anmälas av chefen för finansdepartementet. I sammanhanget kan noteras att förslaget till lag om skatterätt och länsrätt i fråga om regleringen enligt 3 och 4 §§ av kompetensområdena hänvisar till skatte-, taxerings-, uppbörds- och folkbokföringsförfattningarna, barnavårdslagen och lagen om nykterhetsvård samt 21 kap. föräldrabalken.

Utskottets yttrande

Principfrågan. 1970 års riksdags beslut angående riktlinjer för en partiell omorganisation av den statliga länsförvaltningen innefattar ett godtagande av förslaget att till länsstyrelsen knyta en länsrättsmyndighet, i huvudsak motsvarande nuvarande prövningsnämnd, och en länsrätt för annan förvaltningsrättskipning. Beslutet innebar (SU 1970: 132, s. 9) bl. a. att ett ställningstagande i valet mellan en sådan ordning och en helt fristående förvaltningsrättskipning ansågs böra anstå.

Lagrådet har fäst uppmärksamheten vid Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna och framhållit att det skulle bäst överensstämma med konventionens avfattning och anda om den av länsstyrelserna handhavda förvaltningsrättskipningen kunde brytas ut ur länsstyrelsernas arbetsuppgifter och förläggas till helt fristående organ – en anordning som även ur allmänna rättssäkerhetssynpunkter ansetts vara att beteckna som överlägsen det i propositionen fullföljda remissförslaget. Lagrådet har dock funnit förslaget utgöra en så avsevärd förbättring att det under de för handen varande förhållandena bör godtas i avvaktan på att i framtiden tanken på helt fristående regionala förvaltningsdomstolar kan förverkligas.

Mot Kungl. Maj:ts förslag i propositionen om ett fullföljande av statsmakternas principbeslut ställs det i motionen nr 1217 framförda avslagsyrkandet. Detta *avslagsyrkande* grundas bl. a. på att ett godtagande av propositionsförslaget dels inte kan motiveras av omfattningen av däri liggande förbättringar, dels torde fördröja inrättandet av helt fristående regionala förvaltningsdomstolar.

Enligt utskottets mening kan återopade skäl inte grunda ett principiellt avslag på den i enlighet med 1970 års riksdags beslut nu föreslagna reformen av förvaltningsrättskipningen. De i motionen anförda synpunkterna får dock beaktas i samband med den följande bedömningen av lagförslagen.

Såväl i den nämnda motionen nr 1217 som i motionen nr 1218 ingår en hemställan att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall *anhålla om förslag* till fristående regionala förvaltningsdomstolar. I den sistnämnda motionen hemställs att en sådan anhållan förenas med ett *uttalande* att den i propositionen föreslagna organisationen kan godtas endast som ett provisorium.

Utskottet har i denna del inte funnit anledning att gå ifrån den av statsutskottet vid 1970 års riksdag uttryckta meningen (SU 1970: 132, s. 9) att principiella skäl kunde anföras för att förvaltningsrättskipningen på länsnivå organisatoriskt bryts ut från länsstyrelserna. De rättskipande organen skulle enligt riktlinjerna dock i praktiken få en oberoende och jävsfri ställning. Den nu föreslagna regleringen av förvaltningsrättskip-

ningen bekräftar enligt civilutskottets mening bedömningarna att skatterätt och länsrätt skall självständigt handlägga och avgöra målen. Utskottets nedan redovisade prövning av förslagens enskildheter har också utgått från syftet att inte lägga några faktiska inskränkningar på domstolarnas självständighet. Vidare bör noteras att landskontorsutredningens förslag om fristående skatteverk och skatterätter i länen – förslag som utgick från ett genomförande i samband med en ändrad länsindelning – skall övervägas av den år 1970 tillkallade länsberedningen. Mot denna bakgrund har utskottet inte funnit anledning att nu tillstyrka vare sig en riksdagens begäran om ett nytt organisationsförslag eller ett uttalande om att förslaget är att anse som ett provisorium.

Skatterätts och länsrätts självständiga ställning. Utskottet delar den av departementschefen (s. 106) uttryckta uppfattningen att de närmare föreskrifterna om domstolarnas organisation och verksamhet bör utformas så att de inte kommer att innebära några faktiska inskränkningar i domstolarnas självständighet i fråga om den dömande verksamheten. Utskottets nämnda åsikt anknyter till och står i full överensstämmelse med statsutskottets i dess utlåtande SU 1970: 132 uttryckta och genom riksdagens principbeslut godtagna synpunkter.

Kvarstående meningsmotsättningar i denna fråga – i den mån de inte behandlats här ovan – har knutits an till frågan om *ordförandens ställning* i skatterätt och länsrätt.

Propositionsförslaget att ordförande skall inneha tjänst vid länsstyrelsen innebär att av Kungl. Maj:t utsedd ordförande skall ha ställning som domare och samtidigt kunna vara chef för huvudenheten för allmän förvaltning och förvaltningsrättskipning eller för någon av de enheter inom denna huvudenhet som motsvarar nuvarande allmänna sektionen eller prövningsnämndens kansli. Vid vissa länsstyrelser kan behövas ytterligare domare som uteslutande skall ägna sig åt dömande uppgifter. Departementschefen har strukit under att avsikten inte varit att varje behörig länsstyrelsetjänsteman skulle vid sidan av sin tjänst fungera som ordförande i länsskatterätt och länsrätt.

Lagrådet har ansett att kravet på att ordförandens självständighet och opartiskhet inte kan ifrågasättas i regel blir uppfyllt då, som avsetts, till ordförande utses befattningshavare inom huvudenheten för allmän förvaltning och förvaltningsrättskipning. En sålunda avsedd begränsning i fråga om möjligheten att utse tjänsteman i länsstyrelsen till ordförande bör dock enligt lagrådets mening komma till uttryck i lagtexten och innebära bl. a. att tjänsteman inom huvudenheten för skatteförvaltning aldrig kan utses till ordförande för länsskatterätt.

I motionen nr 1218 har lagrådets mening i denna del tagits upp som förslag. Motionärerna anser som departementschefen att en sålunda förordad bestämmelse kan ge upphov till vissa tillämpningssvårigheter.

De anför dock att bestämmelsernas avsedda funktion är att inskräpa att en med den föreslagna organisationstypen förknippad sammanblandning av funktioner måste begränsas så mycket som möjligt och att detta måste tillmätas större betydelse än tillämpningssvårigheterna.

Enligt utskottets mening kan vad motionärerna förordat inte anses stå i faktisk motsats till det genom propositionen framlagda förslaget, vilket klart innebär att ordförandeskap skall kunna förenas endast med tjänst vid huvudenheten för allmän förvaltning och förvaltningsrättskipning. Motionärernas syfte såsom det uttryckts av lagrådet får därmed anses tillgodosett. Vad motionärerna i övrigt anfört som grund för sin hemställan har inte föranlett utskottet till annan bedömning. Utskottet avstyrker därför motionen nr 1218 i förevarande del.

Utskottet, som utgått från att bestämmelser om bl. a. förordnande av vikarie för ordförande utformas ur samma allmänna utgångspunkter som lagstiftningen, har i övrigt i denna del ingen erinran mot Kungl. Maj:ts förslag.

Lekmannainflytande. Vid sidan av förbättrade handläggningsformer har ett vidgat lekmannainflytande angetts som en grundläggande åtgärd för att anpassa förvaltningsrättskipningen till de krav som utvecklingen ställer. Förslaget att införa lekmannamedverkan i även den förvaltningsrättskipning som nu handhas på landskansliet har mött anslutning redan i tidigare principbeslut.

Utskottet har inte anledning till annat än att ansluta sig till de skäl för en sådan ordning som angetts vid 1970 års riksdag (prop. 1970: 103, s. 150–151) och då godkänts. I och för sig är också de synpunkter på lekmandeltagande som tillmättes avgörande betydelse vid underrättsreformen år 1969 – som lagrådet anfört – väsentliga också i detta sammanhang.

Mot bakgrund av lekmannainflytandets syfte och traditionerna från bl. a. de allmänna underrätterna är det naturligt att krav på speciell fackkunskap inte ställs på lekmännen. I anslutning till vad departementschefen anfört i hithörande frågor (s. 68, 82–83 och 108) har utskottet dock funnit anledning stryka under nämnda mening och konstaterandet (s. 108) att stora krav i andra avseenden måste ställas på dessa lekmän.

Lekmännen föreslås få *individuell rösträtt* vid avgörandena – en ordning som nu tillämpas vid bl. a. prövningsnämnderna. Ordföranden föreslås i princip ha utslagsröst utan inskränkning av innehållet i regeln i 88 § taxeringsförordningen om att vid lika röstetal i prövningsnämnd den ordning som länder till den skattskyldiges förmån skall gälla. Rättegångsbalkens omröstningsregler för tvistemål resp. brottmål skall tillämpas. I vilken utsträckning respektive regler bör tillämpas har överlämnats åt praxis (s. 109).

Det kan finnas anledning att stryka under att avgöranden med skilda meningar får förutsättas bli undantag. Utgången torde regelmässigt komma att bestämmas genom enhälliga avgöranden grundade på ett beaktande av alla framförda meningar.

Utskottet har inte funnit skäl till erinran mot vad sålunda föreslagits i fråga om lekmannainflytandets utövning vid omröstning. Som departementschefen anför bör lekmännen därför inte sammanföras under beteckningen nämnd, vilket dock inte hindrar att de betecknas som nämndemän.

I fråga om *antalet nämndemän i rätten* — lägsta antal för domförhet och högsta antal i rätten — har Kungl. Maj:t föreslagit att rätten skall vara domför med ordföranden och tre nämndemän och att fler än fyra nämndemän inte får tjänstgöra i rätten. Förslaget utgår bl. a. från vad som bedömts ändamålsenligt ur arbetssynpunkt och lämpligt ur rekryteringssynpunkt samt tar hänsyn till den förordade individuella rösträtten, behovet att sammanträda med kort varsel och erfarenheterna från de prövningsnämnder som sammanträder på avdelning, dvs. med högst fyra ledamöter utöver ordföranden.

Det i motionen nr 1218 framförda förslaget innebär i denna del att antalet nämndemän skall vara fyra, dock att vid förfall för någon rätten skall vara domför även med tre nämndemän. Genom förslaget avses rätten i normalfallet och med bibehållen individuell rösträtt få ett udda antal röstande varigenom lika röstetal kan undvikas.

Lagrådet har anfört att det synes svårt att förstå varför antalet nämndemän i de nya förvaltningsdomstolarna skall sättas lägre än i tingsrätterna. Även om omröstningsreglerna i tingsrätt är utformade på den kollektiva omröstningsformens grund har de dock som första lagutskottet anfört (1LU 1969: 38) ett sådant reellt innehåll att man i det praktiskt mest betydelsefulla fallet, att två meningar står mot varandra, når samma resultat som om individuell rösträtt hade gällt. Vidare erinras om att såvitt gäller länsskatterätten förslaget medför till och med en minskning av det antal lekmän som i allmänhet brukar delta i prövningsnämnderna. Lagrådet förordar i första hand att såväl omröstningsreglerna som bestämmelserna om antalet nämndemän beträffande skatterätt och länsrätt får samma utformning som för tingsrätterna.

Skillnaden mellan propositionsförslaget och förslaget i motionen — vilket som anförts utgår från samma omröstningsregler — torde främst ta sig uttryck i att det senare inte medger att antalet nämndemän är tre annat än vid förfall för någon. Förfall under handläggning torde bli sällsynt i en processform där sammanhängande handläggning knappast annat än undantagsvis pågår mer än en dag. Utskottet har emellertid med hänsyn till arbetsförhållandena ansett det lämpligt att t. ex. relativt okomplicerade mål kan avgöras med tre nämndemän. Därvid har utskottet förutsatt att mer svårbedömda mål alltid avgörs med fyra nämnde-

män. I dessa mål, där anledning kan finnas till antagande att mer än en mening förs fram, skulle sålunda motionärernas syfte att undvika lika röstetal sålunda tillgodoses även i de undantagsfall där omröstning blir aktuell. Möjlighet till sammanträden med kort varsel är också väsentlig för länsrätternas verksamhet. Avgörandet av hur många lekmän som skall kallas torde då få ankomma på ordföranden och anpassas till föredragningslistans innehåll. Härvid får även förutsättas att fördelning av tjänstgöringen sker i samråd med nämndemännen. Utskottet har vidare beaktat att den i propositionen föreslagna bestämmelsen med hänsyn till omröstningsreglerna utformats med förebild i rättegångsbalkens domförhetsregel för tingsrätt med lagfarna domare. Den i motionen föreslagna utformningen av bestämmelserna tar sikte på helt andra handläggningsformer än de som blir aktuella i skatterätt och länsrätt. Kungl. Maj:ts förslag tillstyrks sålunda i denna del.

I motionen nr 1219 godtas förslaget att rätten är domför med tre nämndemän men hemställs att i skatterätt högst sex nämndemän får tjänstgöra. Denna hemställan motiveras i huvudsak av att omfattande och komplicerade mål då lättare kan genomföras utan avbrott och att vid stor arbetsbörda granskningen av materialet kan delas upp på flera händer.

Den avsedda behandlingsgången i skatterätt och länsrätt skiljer sig så från förhållandena i tingsrätt att av motionärerna antagna risker för avbrott inte kan påverka frågan om högsta antal nämndemän. Vad motionärerna mot bakgrund av erfarenheter från arbetet i prövningsnämnd anfört om en lottning av mål för särskild granskning kan inte heller läggas till grund för en förordad ändring. Envar nämndeman har fullt ansvar för avgörandena i varje mål.

Skatterätt och länsrätt är enligt 6 § 1 st. lagförslaget *domför utan nämndemän* i vissa angivna fall. I andra situationer är skatterätt och länsrätt enligt 6 § 2 och 3 st. *domför utan nämndemän* om det inte är påkallat av särskild anledning att målet prövas av fullsuttan rätt.

Utskottet har ingen erinran mot den sålunda föreslagna allmänna utformningen av domförhetsreglerna.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skall bl. a. mål om utdömande av vite behandlas av ensamdomare om det enligt vad ovan sagts inte finns särskild anledning att det prövas med nämndemän. Samma förhållande gäller även sådant mål enligt uppbördsförfattningarna som gäller anstånd med inbetalning av skatt.

I motionen nr 1218 föreslås sådan ändring i 6 § 3 st. lagförslaget att de angivna måltyperna alltid skall behandlas av fullsuttan rätt.

Enligt utskottets mening kan vad motionärerna anfört inte leda till en föreslagen bedömning. Önskemålet om snabb handläggning bör kunna tillgodoses. Lagförslaget med möjlighet och skyldighet att låta varje mål prövas av fullsuttan rätt om det av särskild anledning är på-

kallat får anses tillgodose det åberopade rättssäkerhetsintresset.

Valbarhetsreglerna i 9 § lagförslaget öppnar möjlighet att till nämndeman utse ledamot eller suppleant i taxeringsnämnd. Ett antal remissinstanser har i anledning av departementspromemorian tagit upp härtill anknytande frågor (s. 85).

Departementschefen har anfört (s. 86) att det bör undvikas att ordförande, annan ledamot eller suppleant i taxeringsnämnd annat än i undantagsfall tjänstgör som nämndeman i skatterätt. Eftersom det kunde förväntas att bl. a. valmyndigheterna beaktade detta vid val av nämndemän i skatterätt och länsrätt ansågs en föreskrift motsvarande bestämmelsen i 12 § 1 mom. taxeringsförordningen inte böra tas in i lagen.

Förslag att ledamot eller suppleant i taxeringsnämnd inte får vara nämndeman förs fram i motionen nr 1220.

Utskottet har med beaktande av förutsatta jävsregler och av vad departementschefen i övrigt anfört inte funnit skäl att tillstyrka motionen. Anledning finns att även i detta sammanhang erinra om vad utskottet ovan anfört om att krav på speciell fackkunskap inte ställs på lekmännen.

Lagförslaget anger den normala *tjänstgöringsperioden* för nämndeman till sex år med förebild i ordningen vid de allmänna domstolarna. I motionen nr 1216 föreslås att nämndeman utses för tre år under åberopande av bl. a. Landstingsförbundets remissyttrande (s. 86) och önskemålet om en anknytning till landstingens och riksdagens valperioder.

Landstingets funktion som valkorporation vid nämndemannaval får inte leda till att nämndemannauppdraget uppfattas som förenat med ett politiskt ansvar. Statsutskottet anförde till 1970 års riksdag (SU 1970: 132, s. 13) att det självfallet förutsatt att en sådan frågeställning inte blev aktuell i detta sammanhang. Motionen avstyrks.

Lagförslagen i övrigt. Utskottet har, i vad lagförslagen inte behandlats ovan eller rör ikraftträdandet, inte funnit anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Ikraftträdande. Med hänvisning till utskottets i utlåtandet CU 1971: 8 redovisade bedömningar om tidpunkten för länsstyrelserreformen förordas att det läggs i Kungl. Maj:ts hand att närmare besluta om ikraftträdandet av här behandlade lagförslag. Nämndemannaval bör dock ske i sådan tid att det blir möjligt att sätta lagstiftningen i kraft den 1 juli 1971.

Förfarandefråga. Hemställan i motionen nr 1218 om ett riksdagens initiativ i fråga om rätt för part att anlita biträde inför skatterätt och länsrätt avstyrks. Motionärernas syfte har tillgodosetts genom utformningen av 48 § 1 st. i det till lagrådet den 14 januari 1971 remitterade förslaget till förvaltningsprocesslag.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen nr 1217 i vad den avser ett principiellt ställningstagande mot bifall till propositionen,
2. att riksdagen avslår motionerna nr 1217 och 1218 i vad de avser begäran om förslag angående helt fristående regionala förvaltningsdomstolar,
3. att riksdagen med avslag å motionerna 1218 och 1219, den förstnämnda såvitt nu är i fråga, antager 5 § första stycket i det vid propositionen nr 14 fogade förslaget till lag om skatterätt och länsrätt,
4. att riksdagen med avslag å motionen nr 1218 såvitt nu är i fråga antager 6 § tredje stycket i förslaget till lag om skatterätt och länsrätt,
5. att riksdagen med avslag å motionen nr 1218 såvitt nu är i fråga antager 7 § i förslaget till lag om skatterätt och länsrätt,
6. att riksdagen med avslag å motionen nr 1220 antager 9 § andra stycket i förslaget till lag om skatterätt och länsrätt,
7. att riksdagen med avslag å motionen nr 1216 antager 10 § första stycket i förslaget till lag om skatterätt och länsrätt,
8. att riksdagen antager förslagen till lag om skatterätt och länsrätt samt till lag om ändring i lagen (1955: 261) om avstängning av domare i vad det förstnämnda förslaget ej behandlats under 3–7 ovan och i vad förslagen ej heller avser ikraftträdandebestämmelserna,
9. att riksdagen med förklaring att ikraftträdandebestämmelserna till lagförslagen inte kunnat i oförändrat skick godtagas för sin del antager sådana bestämmelser med i härvid fogade bilaga som *utskottets förslag* betecknade lydelse,
10. att motionen nr 1218 i vad den avser rätt att anlita biträde inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 9 mars 1971

På civilutskottets vägnar

ERIK GREBÄCK

Närvarande: herrar Grebäck (c), Tobé (fp), Kristiansson i Örkelljunga (s), fröken Ljungberg (m), herrar Petersson i Nybro (s), Andersson i Knäred (c), Lindkvist (s), Henrikson (s), Wennerfors (m), Högström (s), Engström (vpk), Jadestig (s), Karlsson i Mariefred (c), Ångström (fp) och Persson i Karlstad (s), dock att vid behandlingen av punkterna 6–10 herr Adolfsson (m) deltagit i stället för herr Wennerfors.

Reservationer

1. beträffande *helt fristående regionala förvaltningsdomstolar* av herrar Tobé (fp) och Ångström (fp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande som på s. 11 börjar med »Utskottet har» och på s. 12 slutar med »ett provisorium» bort ha följande lydelse:

»Utskottet har i denna del inte funnit anledning att gå ifrån den av statsutskottet vid 1970 års riksdag uttryckta meningen (SU 1970: 132, s. 9) i vad avser att principiella skäl kunde anföras för att förvaltningsrättskipningen på länsnivå organisatoriskt bryts ut från länsstyrelserna. Även om anledning inte föreligger att avslå propositionen bör tyngden av dessa tidigare godtagna principiella skäl dock föranleda ett understrykande i detta sammanhang av att det nu framlagda förslaget inte får anses syfta till en slutlig reglering och att utskottet förutsätter att ett förslag om fristående regionala förvaltningsdomstolar så snart som möjligt läggs fram. Hemställan i motionerna nr 1217 och 1218 bör i dessa delar tillgodoses genom att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet här anfört.»

dels utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

»2. att riksdagen med bifall till motionerna nr 1217 och 1218 såvitt nu är i fråga som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om helt fristående regionala förvaltningsdomstolar,»

2. beträffande *antalet nämndemän i rätten* av herrar Grebäck (c), Tobé (fp), fröken Ljungberg (m), herrar Andersson i Knäred (c), Wennerfors (m), Karlsson i Mariefred (c) och Ångström (fp) som anser att

dels det stycke i utskottets yttrande som på s. 14 börjar med »Skillnaden mellan» och på s. 15 slutar med »denna del» bort ha följande lydelse:

»Såväl vad motionärerna anfört som lagrådets yttrande talar enligt utskottets mening på ett avgörande sätt för att fullsutton rätt, om förfall inte föreligger, skall bestå av ordförande och fyra nämndemän. Utskottet har därvid fäst särskild vikt vid de godtagna utgångspunkterna att skapa ett reellt lekmannainflytande som inte inom skatterättens kompetensområde skall kunna uppfattas som en försämring jämfört med prövningsnämndernas handläggning. Med den i motionen föreslagna utformningen av regeln undviks också att rättens ordförande redan i samband med föredragningslistans upprättande nödgas ta principiell ställning i faktiska sakfrågor. Utskottet tillstyrker sålunda i denna del den i motionen nr 1218 föreslagna regeln om antal nämndemän i rätten.»

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 15 som börjar med »Den avsedda» och slutar med »varje mål» bort ha följande lydelse:

»Vid den ovan angivna bedömningen kan förslaget om högst sex nämndemän i skatterätt inte lämpligen tillgodoses. Mot de för en sådan föreskrift åberopade skälen talar även att dessa nämndemän har fullt ansvar för avgörandena i varje mål.»

dels utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

»3. att riksdagen, med förklaring att det vid propositionen nr 14 fogade förslaget till lag om skatterätt och länsrätt icke kunnat oförändrat godtagas, i anledning av motionen nr 1218 såvitt nu är i fråga samt med avslag å motionen nr 1219 för sin del beslutar att 5 § första stycket i lagen skall erhålla följande som *utskottets förslag* betecknade lydelse:

Kungl. Maj:ts förslag

Utskottets förslag

5 §

Skatterätt och länsrätt består av ordförande och nämndemän, om ej annat följer av 6 §. Rätten är domför med ordförande och tre nämndemän. Fler än fyra nämndemän får ej tjänstgöra i rätten.

Skatterätt och länsrätt består av ordförande och nämndemän om ej annat följer av 6 §. Antalet nämndemän skall vara fyra. Får inkallad nämndeman förfall, är dock rätten domför med tre nämndemän.

Konungen bestämmer - - - - - mellankommunala skatterätten.»

3. beträffande *domförhet utan nämndemän* av herrar Tobé (fp) och Ångström (fp) som anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 15 börjar med »Utskottet har» och på s. 16 slutar med »åberopade rättssäkerhetsintresset» bort ha följande lydelse:

»Utskottet har ingen erinran mot den föreslagna utformningen med angivande av situationer där rätten är domför utan nämndemän alltid eller under viss förutsättning. I det senare fallet bör dock enligt utskottets mening förutsättningarna att i sak avgöra i tredje stycket angivna mål anges med utgångspunkt i att fullsutten rätt kan undvaras endast då särskilda skäl talar för detta - t. ex. krav på ett snabbt avgörande m. m. Mål i vilket saken är uppenbar kan enligt regeln i första stycket avgöras av ensamdomare.

Vid en sådan bedömning får hemställan i motionen nr 1218 om ändrad lydelse av 6 § 3 st. anses tillgodosedd i sådan mån att ytterligare ändring inte erfordras.»

dels utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

»4. att riksdagen, med förklaring att förslaget till lag om skatterätt och länsrätt icke kunnat oförändrat godtagas, i anledning av motionen nr 1218 i motsvarande del för sin del beslutar att 6 § tredje stycket i lagen skall erhålla följande som *utskottets förslag* betecknade lydelse:

Kungl. Maj:ts förslag

Utskottets förslag

6 §

Skatterätt och ----- är uppenbar.

Om det ----- i sak.

Vad som sägs i andra stycket gäller även vid avgörande av

Om det är påkallat av särskild anledning är skatterätt och länsrätt domför utan nämndemän även vid avgörande av

1. mål om ----- arbetstagares skatt.»

4. beträffande valbarhet som nämndeman av herr Tobé (fp), fröken Ljungberg (m), herrar Ångström (fp) och Adolfsson (m), som anser att dels det stycke i utskottets yttrande på s. 16 som börjar med »Utskottet har med» och slutar med »på lekmännen» bort ha följande lydelse:

»Även om, vilket utskottet förutsätter, klara jävsbestämmelser hindrar nämndeman att delta i avgörandet av mål som han tidigare haft befattnings med i taxeringsnämnd, kan ett deltagande i såväl taxeringsnämnd som skatterätt uppfattas som en jävssituation. Denna uppfattning synes även departementschefen ha delat. Med denna utgångspunkt får det anses lämpligare att låta bedömningen få uttryck i lagtexten än att lämna avgörandet till bl. a. valkorporationernas ställningstagande. Motionen nr 1220 tillstyrkes därför.»

dels utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

»6. att riksdagen, med förklaring att förslaget till lag om skatterätt och länsrätt icke kunnat oförändrat godtagas, med bifall till motionen nr 1220 för sin del beslutar att 9 § andra stycket i lagen skall erhålla följande som utskottets förslag betecknade lydelse:

Kungl. Maj:ts förslag

Utskottets förslag

9 §

Valbar till ----- sjuttio år.

Tjänsteman vid länsstyrelse, länsnykterhetsnämnd eller under länsstyrelse lydande myndighet, länsläkare, biträdande länsläkare, socialvårdskonsulent, lagfaren domare, åklagare eller advokat eller annan som har till yrke att föra andras talan inför rätta får ej vara nämndeman.

Tjänsteman vid länsstyrelse, länsnykterhetsnämnd eller under länsstyrelse lydande myndighet, länsläkare, biträdande länsläkare, socialvårdskonsulent, ledamot eller suppleant i taxeringsnämnd, lagfaren domare, åklagare eller advokat eller annan som har till yrke att föra andras talan inför rätta får ej vara nämndeman.

Den som ----- sex år.

Rätten prövar ----- valdes behörighet.»

1) Förslag till Lag om skatterätt och länsrätt

Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag

Härigenom förordnas som följer.

1 §

I varje län finns en länskatterätt och en länsrätt. För hela landet finns en mellankommunal skatterätt.

2 §

Länskatterätt och länsrätt har sitt kansli i länsstyrelsen. Den mellankommunala skatterätten har sitt kansli i riksskatteverket.

Skatterätt och länsrätt sammanträder på den ort där den har sitt kansli. När det föreligger särskilda skäl, får rätten sammanträda på annan ort.

3 §

Vid skatterätt handlägges mål enligt skatte-, taxerings-, uppbörds- och folkbokföringsförfattningarna i den utsträckning som är föreskrivet i dessa författningar.

4 §

Vid länsrätt handlägges mål enligt barnavårdslagen (1960: 97) och lagen (1954: 579) om nykterhetsvård i den utsträckning som är föreskrivet i dessa lagar samt mål enligt 21 kap. föräldrabalken.

Vid länsrätt handlägges vidare, såvitt gäller svenskt körkort, turistkörkort eller trafikort, mål om varning eller återkallelse av sådant kort och, såvitt gäller utländskt körkort, mål om varning eller vägran att godkänna körkortet, allt enligt vad därom är särskilt föreskrivet.

5 §

Skatterätt och länsrätt består av ordförande och nämndemän, om ej annat följer av 6 §. Rätten är domför med ordförande och tre nämndemän. Fler än fyra nämndemän får ej tjänstgöra i rätten.

Konungen bestämmer hur många nämndemän som skall finnas i varje län för tjänstgöring i länskatterätt och länsrätt samt vid den mellankommunala skatterätten.

6 §

Skatterätt och länsrätt är domför utan nämndemän

1. när åtgärd som avser endast måls beredande vidtages,
2. vid sådant förhör med vittne eller sakkunnig som begärts av annan skatterätt eller länsrätt,
3. vid beslut som avser endast rättelse av felräkning, felskrivning eller annat uppenbart förbiseende,
4. vid beslut att tills vidare återkalla körkort eller turistkörkort eller att tills vidare vägra godkännande av utländskt körkort, när det är uppenbart att sådant beslut bör meddelas,
5. vid annat beslut som ej innefattar slutligt avgörande av mål,
6. vid avgörande av mål i vilket saken är uppenbar.

Om det ej är påkallat av särskild anledning att målet prövas av fullsuttan rätt, är skatterätt och länsrätt domför utan nämndemän vid beslut som ej innefattar prövning av målet i sak.

Vad som sägs i andra stycket gäller även vid avgörande av

1. mål om utdömande av vite,
2. mål om handräckning vid taxeringsrevision, handlingens undantagande från taxeringsrevision och befrielse från skyldighet att lämna kontrolluppgift enligt taxeringsförordningen (1956: 623),
3. mål om omhändertagande för utredning enligt 30 § barnavårdslagen (1960: 97),
4. mål enligt uppbörds- och folkbokföringsförfattningarna med undantag av mål om arbetsgivares ansvarighet för arbetstagens skatt.

7 §

I länskskatterätt och länsrätt finns en eller flera ordförande vilka innehar tjänst vid länsstyrelsen. Sådant tjänst tillsättes av Konungen. I den mellankommunala skatterätten finns en eller flera ordförande vilka förordnas av Konungen för viss tid.

Om beviljande av ledighet och förordnande av vikarie för ordförande i skatterätt och länsrätt meddelas bestämmelser av Konungen.

Ordförande i skatterätt och länsrätt skall vara lagfaren. Ordförande och föredragande i skatterätt och länsrätt skall vara svensk medborgare. Den som är omyndig eller i konkurstillstånd får ej tjänstgöra som ordförande eller föredragande.

8 §

Nämndeman i länskskatterätt och länsrätt utses genom val. Valet för rättas av landstinget eller, om i länet finns kommun som ej ingår i landstingskommun, av landstinget och kommunfullmäktige med den

fördelning dem emellan som länsstyrelsen bestämmer efter befolkningstalen. I Gotlands län förrättas valet av kommunfullmäktige i Gotlands kommun.

Nämndeman i den mellankommunala skatterätten förordnas av Konungen.

9 §

Valbar till nämndeman i länsskatterätt och länsrätt är myndig svensk medborgare, som är mantalsskriven och bosatt inom länet och ej har fyllt sjuttio år. Till nämndeman i den mellankommunala skatterätten får utses endast myndig svensk medborgare, som ej har fyllt sjuttio år.

Tjänsteman vid länsstyrelse, länsnykterhetsnämnd eller under länsstyrelse lydande myndighet, länsläkare, biträdande länsläkare, socialvårdskonsulent, lagfaren domare, åklagare eller advokat eller annan som har till yrke att föra andras talan inför rätta får ej vara nämndeman.

Den som har fyllt sextio år eller uppger annat giltigt hinder är ej skyldig att mottaga uppdrag som nämndeman. Den som har avgått som nämndeman är ej skyldig att mottaga nytt uppdrag förrän efter sex år.

Rätten prövar självmant den valdes behörighet.

10 §

Nämndeman utses för sex år men får avgå efter två år. Om nämndeman visar giltigt hinder, får skatterätt eller länsrätt entlediga honom tidigare. Den som har fyllt sextio år har rätt att frånträda uppdraget. Upphör nämndeman att vara valbar eller behörig, förfaller uppdraget.

När ledighet uppkommer, utses ny nämndeman för återstående tid.

11 §

Ledamot och föredragande i skatterätt och länsrätt skall ha avlagt domared eller försäkran enligt 4 kap. 11 § rättegångsbalken.

12 §

De som står i sådant förhållande till varandra som sägs i 4 kap. 12 § rättegångsbalken får ej samtidigt tjänstgöra som ledamöter i skatterätt eller länsrätt.

13 §

I fråga om omröstning i skatterätt och länsrätt gäller bestämmelserna i 16 och 29 kap. rättegångsbalken om omröstning i domstol med endast lagfarna ledamöter. Ordföranden säger först sin mening.

14 §

Konungen meddelar ytterligare föreskrifter om skatterätts och länsrätts organisation och verksamhet.

Kungl. Maj:ts förslag

Denna lag träder i kraft *den 1 juli 1971*.

Val av nämndemän i länskatte- rätt och länsrätt skall med tillämpning av denna lag första gången äga rum före *den 1 juli 1971*. Valet skall avse tiden från och med *nämnda dag*.

Utskottets förslag

Denna lag träder i kraft *den dag Konungen bestämmer*.

Val av nämndemän i länskatte- rätt och länsrätt skall med tillämpning av denna lag första gång- en äga rum före *utgången av juni 1971*. Valet skall avse tiden från och med *den dag lagen träder i kraft*.

2) Förslag till

Lag om ändring i lagen (1955: 261) om avstängning av domare

Härigenom förordnas, att 1 § lagen (1955: 261) om avstängning av domare skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

*Kungl. Maj:ts av utskottet
tillstyrkta förslag*

1 §

Är domare - - - - - av tjänsten.

Med domare avses i denna lag ledamot samt lagfaren befattningshavare, som ej är ledamot, vid allmän underrätt, hovrätt, nedre justitierevisionen eller högsta domstolen eller vid vattendomstol, ägodelningsrätt eller expropriationsdomstol eller vid regeringsrätten, arbetsdomstolen, försäkringsrådet, statens hyresråd eller kammarrätten eller, då Konungen förordnat därom, vid annan särskild domstol.

Med domare avses i denna lag ledamot samt lagfaren befattningshavare, som ej är ledamot, vid allmän underrätt, hovrätt, nedre justitierevisionen eller högsta domstolen eller vid vattendomstol, ägodelningsrätt eller expropriationsdomstol eller vid regeringsrätten, arbetsdomstolen, försäkringsrådet, statens hyresråd, kammarrätt, skatterätt eller länsrätt eller, då Konungen förordnat därom, vid annan särskild domstol.

Kungl. Maj:ts förslag

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1971.

Utskottets förslag

Denna lag träder i kraft den dag Konungen bestämmer.

